

**«МЕНІ НЕМА СУПЕРНИКА У СВІТІ»:
МОВНОСТИЛІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ІНТИМНОЇ
ЛІРИКИ МИХАЙЛА ШЕВЧЕНКА**

О. В. Халчанська

Аналізуються художні засоби інтимної лірики збірки «Я і час» полтавського поета Михайла Шевченка, виокремлюються лексичні та граматичні одиниці, їх стилістичні функції та стильові доміанти. Стаття буде корисною вчителям української мови і літератури для проведення уроків і позакласних заходів.

Ключові слова: інтимна лірика, епітет, метафора, переносні значення, синоніми, антоніми, Михайло Шевченко.

Халчанская А. В. «Мне нет соперника в мире»: лингвостилистический анализ интимной лирики Михаила Шевченко

Анализируются художественные средства интимной лирики сборника «Я и время» полтавского поэта Михаила Шевченко, выделяются лексические и грамматические единицы, их стилистические функции и стилевые доминанты. Статья будет полезной учителям украинского языка и литературы для проведения уроков и внеклассных мероприятий.

Ключевые слова: интимная лирика, эпитет, метафора, переносные значения, синонимы, антонимы, Михаил Шевченко.

Khalchanska A. V. "I Have no Rival in the World": Linguistic & stylistic Analysis Intimate Lyrics Mikhail Shevchenko

The article analyzes the artistic means of intimate poetry collection, "I and the time" Mikhail Shevchenko, stand lexical and grammatical units, their stylistic features and the dominant style. The article will be useful to teachers of the Ukrainian language and literature for classes and extracurricular activities.

Keywords: intimate lyrics, epithet, metaphor, figurative meanings, synonyms, antonyms, Mikhail Shevchenko.

Михайло Васильович Шевченко – відомий український поет, автор багатьох збірок поезій, серед яких найбільш відомі такі, як «Травневе поле», «Близень-світ», «Балади про любов», «В отчому краї», «Глибокий шлях», «Один, прощальний поклик журавля», «Єдина Книга», «...Я ще живу», «Мені на цьому світі не нажитись», «Молитва для двох», «Останній теплохід мого тисячоліття», «Перед горою Чернечою», «Юне дівча обриває ромашку», «Все відходить назавжди», «Вісь» та інші. Михайло Шевченко упорядкував книгу «Найкращі пісні України». Його поезії перекладені німецькою, польською, угорською, болгарською, словацькою, білоруською, російською, монгольською та іншими мовами.

Творчість Михайла Васильовича Шевченка стала об'єктом дослідження Сергія Гальченка [6, с. 10], Бориса Олійника [4, с. 14], Федора Польового [4,

Михайло Васильович Шевченко

Халчанська Олександра Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

187], Михайла Кудрявцева [5, с. 210], Михася Ткача [3], О. Семенов [2], Світлани Шевченко, Олександра Бакуменка тощо, які проаналізували творчість поета в літературознавчому аспекті, проте мовностилістичний, розкриття стилістичних особливостей лірики поета, залишається маловивченим, що і визначило мету нашої статті – звернутися до аналізу поезії збірки «Я і час».

Біографічний шлях

Михайла Васильовича Шевченка

Декілька слів про біографічний шлях Михайла Васильовича Шевченка, який, хоч і народився на Сумщині, 19 серпня 1947 р. в с. Обтове Кротецького району Сумської області, проте як колишній журналіст газети «Комсомолец Полтавщини» й сьогодні вважає себе полтавцем.

Батьки – Марія Прокопівна та Василь Іванович, брат Василь, сестри Ніна та Валентина. Дружина – заслужений учитель України (філолог, викладач української мови та літератури). Сини: Олег – журналіст, Григорій – юрист.

У 1965 р. закінчив Обтовську середню школу. Далі його життя тісно пов'язане з Полтавщиною: навчався у Полтавському сільськогосподарському інституті (зоофакультет). Під тиском органів держбезпеки (категорично відмовився співпрацювати) був вимушений перевестися на заочне відділення. Працював у Новосанжарській районній газеті «Червоний прапор», а потім – у газеті «Комсомолец Полтавщини», а з 1982 р. – у газеті «Молодь України» (м. Київ).

Із першої своєї молодіжної газети «Комсомолец Полтавщини» розпочав Михайло Васильович шлях у літературу саме під час навчання на зоотехнічному факультеті у Полтавському сільгоспінституті. Паралельно до журналістської праці писав вірші, видав понад два десятки книг, творячи постійно і наполегливо, як він сам зазначав, «і в опалі, і в пошані суспільства та влади».

Із 1986 р. – секретар Київської організації Спілки письменників України (член СПУ з 1977 р.), з 1988 р. – директор Бюро пропаганди художньої літератури СПУ, з 1993 р. – директор Літфонду СПУ і Секретар Спілки письменників України до 2002 р. З 1993 р. по 1996 р. редагував журнал «Криниця» (Полтава).

Засновник (разом із Тарасом Нікітіним) і голова журі Міжнародної літературно-мистецької премії ім. Григорія Сковороди. З 1987 р. по 2002 р. М. В. Шевченко був незмінним головою оргкомітету Міжнародного Шевченківського свята «В сім'ї вольній, новій».

Лауреат премій: ім. Петра Артеменка, ім. Павла Усенка, ім. Володимира Сосюри, ім. Івана Нечужа-Левицького, ім. Миколи Островського, Міжнародної премії ім. Гри-

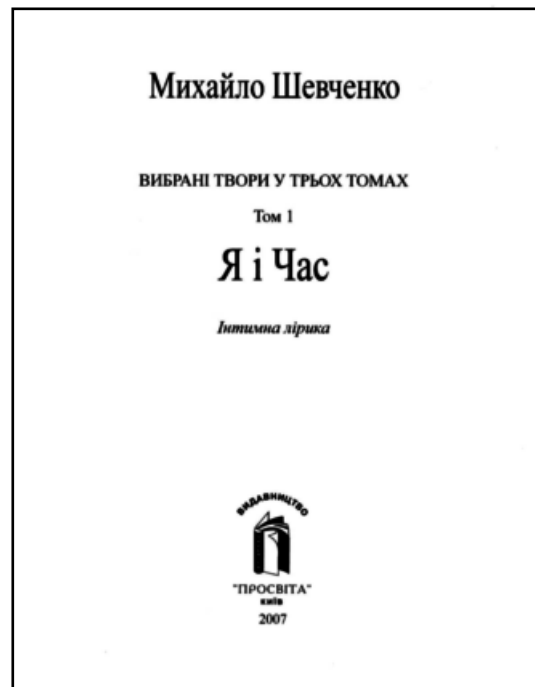
горія Сковороди. Заслужений діяч мистецтв України.

Як бачимо, життєвий і творчий шлях Михайла Шевченка тісно поєднаний із Сумською і Полтавською областями, тому він і вивчається в літературі рідного краю Сумщини і Полтавщини, а також міста Києва, про що, зокрема, свідчать декілька розробок учителями сценаріїв уроків для вивчення його творчості.

На нашу думку, потенціал поезії Михайла Шевченка для вивчення у середній школі ще не розкрито на повну силу. Як відзначає учений-літературознавець Сергій Гальченко, «найвизначнішим у поетичній філософії Михайла Шевченка є те, що вона абсолютно прикладна, життєва, актуальна... в усій політиці, в усій органіці нашого життя» [6, с. 9]. При цьому в ній «немає кучерявого мудрування в позамарних безмірах. Найяскравішою ознакою філософської лірики Михайла Шевченка є її афористичність. Використовуючи відомий античний сюжет, поет викриває чимало людських установ, за якими живемо і нині» [6, с. 7–9].

Універсум лірики М. Шевченка

Універсум лірики М. Шевченка відображено в тритомнику Вибраних творів поета: Т. 1 : Я і Час : Інтимна лірика; Т. 2 : Час і Я : Громадська лірика; Т. 3 : Час поза мною : Громадська лірика [4, 5, 6].

«Найрельєфніше небуденний Михайлів талант проявляється і в ліриці, особливо – в заповідному гаю кохання. Саме в тому раю найлегше заблукати і загубитися, оскільки всі без винятку поети прагнуть освідчуватися віршами», – так охарактеризував інтимну лірику Михайла Шевченка відомий митець Іван Бокий [4, с. 11].

У творах М. Шевченка, як він сам себе називає – «нетиражованого поета» [4, с. 70], звучать і патріотичні мотиви любові до своєї Батьківщини, високих громадських почуттів, і філософські теми, найзагальніші закони розвитку людських стосунків. А «любовна лірика виділяється здоровим, сказати б, кіплінговським чоловічим началом, яке, зрештою, і вабить, і хвилює читача», як доречно сказав Борис Олійник [4, с. 12].

Образні звертання

В інтимній ліриці Михайла Шевченка образні звертання підпорядковуються загальній художньо-естетичній меті – створенню образу самого поета і його коханої. Чистим, щирим, благородним постає автор у своїх віршах, він готовий поступитися, взяти на себе відповідальність за помилки. Його величають любим, коханим, мужем. А кохана жінка для поета – це богиня, «свята, Богинечко, Билиночко, Зориночко» [4, с. 26], одна, єдина у світі, «богиня з виду», не схожа на «жодну в світі», до якої він примчить, «впаде у ноги», навіть якщо «ця любов невічна, хай тимчасово нав'яна». Основна увага митця зосереджена саме на ній, «єдиній, милій і хорошій», коханій жінці. «Цей високий, благородний, красивий, важкодосяжний образ жінки» [4, с. 192] він створив сам, тому звертається до неї шанобливо, граматичною формою займенника другої особи множини – «ви».

Палітра інтимних звертань до коханої у поезіях М. Шевченка необмежена: «моя пречиста діво» [4, с. 110], «іскорка» [4, с. 42], «моя ладо» [4, с. 183], «моя найкраща і остання, моя всеможна і одна» [4, с. 168], «земна моя, солодка і пречиста» [4, с. 160], «превірна, премила моя й превисока» [4, с. 183]. Інтимно-ліричного забарвлення надає віршам часте залучення присвійного займенника «моя», форм прикметників із префіксом пре-, який підкреслює збільшену ознаку.

Інтимна лірика Михайла Шевченка – це стан його душі. А вислів «Боже! Яка ти красива! Боже, красива яка!» [4, с. 21] вважається творчим доробком поета. Каденція, інтонаційне підкреслення цієї фрази збагачує вірш особливою інтимністю, чарами довірливості. Сила цієї поезії відчутна, проте делікатна, ненав'язлива. Світ кольорів, барв передає настрої поета. І сприяють цьому епітети: «срібна тятива», «муки солодкі», «малиново стікають мідні дзвони», метафори: «ясним огнем палають груди», «умиті небом зорі молоді», «і крига не підріже на крилі», порівняння: «вільна, неначе ріка», «бринить, як срібна тятива», «любов солодка, як меду» [4, 21]. А інверсія слова «краса» змінює його експресивну функцію, надає йому більшого значення.

Особливості добору синонімів

Найвагомішим чинником у сприйнятті тексту поезій є їх мовно-семантична орієнтація, яка виявляється в доборі окремих

слів. Лірика Михайла Шевченка відзначається майстерністю використання синонімів. Органічне їх вплетення в ритмічну тканину віршів створює потрібний авторові настрій. Для цього він вдається до слів загальноновживаних, діалектних і розмовних. Наприклад, невеселий настрій, переживання, спричинені горем, невдачею, передаються синонімічним рядом, до складу якого входять загальноновживані слова «туга, печаль» і діалектне «жура»:

Й твоя жагуча туга вечорова
Йому, з печалі, теж не відповідь
[4, с. 34];

Там і я ще юним та зеленим
У жури простояв без утіх [4, с. 47].

Добір синонімів відзначається мовно-естетичним запитом автора, наприклад, *шляхи* – *дороги*, *кожен* – *жоден*. «Ніколи не зіходяться *шляхи*, які ведуть в світи у протилежні» [4, с. 30]. «І знов мені *дорога* дальня» [4, с. 32]. «Дорога» у значенні перебування в русі і «шлях» як спосіб існування, за словами поета, «навіки різно» [4, с. 29]. Якщо означальні займенники *кожен* – *жоден* об'єднані спільним узагальнено-якісним значенням – «один з усіх», «будь-який з низки подібних», то в тексті «На тебе просто *кожна* схожа, а ти на *жодну* в світі – ні!» займенник «жоден» використовується для вираження повного заперечення.

Синонімічний ряд складається також зі слів *плакати* – *ридати*. «Співають і *плачуть* у два голоси [4, с. 35], «...*ридають*, *ридають* у два голоси» [4, с. 36], в іншій ситуації, коли «дуріє душа, мов отрути випилась», крім спільного значення «лити сльози», передає збільшену ознаку дії – «голосно плакати, схлипуючи й захлинаючись сльозами». Створення аплікаційного синонімічного ряду дієслів підсилює виразність тексту: «Зупинись, там нема *ні гіркот, ні печалі*» [4, с. 73], «Так зацеміло, та так *заболіло*, та так *закортіло* глянуть хоч здалеку в той заворожений двір» [4, с. 83], «*Ми ж розсталися-розпрощалися* під Полтавою» [4, с. 143].

Особливість добору синонімів у поезіях Михайла Шевченка в тому, що він використовує співзвучність, яка наближає парні синоніми до римованих сполучень, наприклад, *стежка* і *стежина* (обидва слова розмовного стилю): «Одна, як єдина у світі Десна, Як біла *стежина* у житті – одна!» [4, с. 35], «Не сниться *стежка*, де ми вдвох ступали» [4, 34].

Драматичні мотиви виражаються формою питально-риторичних речень, наприклад, «Що за туга?» [4, с. 114] і ніби відповідь: «Що за нею суне туга друга, а ще слідьма, ніби із-під смерті, суне третя, а ось там – четверта». Ряд лексичних синонімів підпорядковується семантичному наростанню – «суне, тягне, наступа» із різним стилістичним забарвленням: «Попід вікна тягне туга п'ята. Ще ж котрась їй наступа

на п'яти» [4, с. 114]. Градаційний ряд створюється не тільки завдяки використанню синонімів, а й порядкових числівників – «друга – п'ята туга» і навіть граматичні форми різних відмінків іменника виражають підсилювальне градаційне значення «посилають туга, тугу, тузі».

Антонімія

Значне місце у поезіях М. Шевченка посідає антонімія як важливий стилістичний засіб увиразнення. Завдяки використанню антонімів досягається контрастна характеристика образів, понять:

– Не озовись мені

Довіку, хоч *ненавидиш*, хоч *любиш* [4, с. 29].

Контекстуальна антонімія дає змогу глибше й наочніше подати образ простору, відчуття свободи, коли ти удвох з коханою на горі, «і нікому не зупинити, не здогнать» закоханих:

А яка печаль під лівою рукою –

Хоч *умри* на цих вершинах,
хоч *умри*,

а хоч – од відчаю

кричи! [4, с. 31].

Також антонімія допомагає поетові яскравіше змалювати картини зміни у настрої: «хочеш – *померкни* зовсім, а хочеш – *вдягни собі німб*», «однакове ти мені – *сьогоднішнє, чи вчорашнє*» [4, с. 41], «на сході мене *стрічали і проводжали* на заході» [4, с. 39].

Особливість поетичної майстерності поета в тому, що поєднуються далекі асоціації: умерти (перестати існувати) – кричати (видавити від радості і крик). Антонімічні зіставлення різних вимірів дають вичерпну узагальнювальну характеристику явищам, пейзажу, часу: «Скажи мені, скільки у *щасті і горі* людина людину у серці несе?» [4, с. 86].

Антоніми широко використовуються як художньо-образний засіб для створення різноманітних антитез, своєрідної «гри словами», коли залучаються безпосередні значення, виражені навіть різними частинами мови:

Що сльози лле, сама співаючи, –

Ніхто не знає, де бува *вночі*.

А тільки *рано* – ще пекуча рана [4, с. 37].

Художні засоби: метафори, порівняння, епітети Михайла Шевченка

Художній текст завдячує використанню переносних значень слів, які у поезіях Михайла Шевченка є поетичним засобом індивідуалізації особи, відтворюють найтонші порухи внутрішнього стану ліричного героя, його світосприйняття. Поет знає, яку життєву силу має почуття. І спектр його емоцій багатогранний: це і захоплення, і любов, і ніжність, і святість, і біль, і розпука. Метафоричність передбачає порівняння з чимось знайомим, рідним. Для митця це зайчик, птах, ріка, стежина, келих вина, хвиля, дзвін тощо. Так, багатство метафор

робить стиль автора самобутнім, оригінальним, допомагає створити яскраві образи, підсилити висловлене.

Найбільше впливають на емоції дієслівні метафори. У Михайла Шевченка вони динамічні, прості, ґрунтуються на абстрактних поняттях і використовуються для змалювання внутрішнього стану поета, переживань, викликаних певним явищем. Наприклад, «Розлюбиш – перейду, перекочую з любові в забуття. Через біду» [4, с. 149], «і хай *тремтить* у них ревнивий жар..., але *втомилися* громи» [4, с. 139], «Язиком рудого полум'я *лиже* білка верховіть» [4, с. 141], «*Літо* м'яко-вечорово, мов ріка, на долиноньці конвалії *гойдало*» [4, с. 146], «Вночі *заходжу* в ліс, а попід серцем *стогне трава*, що від чужих слідів не підвелась» [4, с. 157]. Частіше у мові ознаки живих істот переносяться на неживі предмети, але у поезіях М. Шевченка можливим, навпаки, є порівняння ознак предметів із ознаками істот: «Чому ж, чому ти знов очам моїм *одквітла?*» [4, с. 158], «впізнаю тебе... і ще – по твоєму плачу... *по пальцях*, що *тануть* мені на губах» [4, с. 182].

Інколи домінують функції у структурі художнього образу виконують прикметники, які виступають у ролі метафоричних епітетів і підкреслюють емоційний настрій: «А зоря *прощальна* через плечі *пробиває світлом глупу ніч*» [4, с. 170], «Димаря просвистаний чок... Білий дим... І *язичок синім мітить білий берест*» [4, с. 161], «Вдруге підвівся *потоптаний ліс*, тільки з грудей *точиться полум'я давнє, руде, ліс млодий* у задумі гуде» [4, с. 177]. Прикметники у метафоричних конструкціях не сприяють динамічності, як дієслова, а створюють атмосферу розміркованості, зваженості, ніби уповільнюючи розповідь.

Цікава символіка метафор із числівниками, які увиразнюють конкретні рамки міри поетового уявлення про масштаб, ступінь вираження ознаки, частіше це числівник «сто», наприклад, у реченнях: «Я *влетів*, як дим,... в сто копит потрясши світ *умить*» [4, с. 23], «сто років без тебе *холонув сам*» [4, с. 164], «а за нею – бита-перем'ята *триста років мною* переключата» [4, с. 114].

Для опису почуттів, які переживає поет до своєї коханої, використовуються порівняння, наприклад, «вона сядне, як *дикий спалах*» [4, с. 171], «летіти, немов на *крилах*» [4, с. 58], «стало темно, ніби *виколено очі*» [4, с. 57], які творяться за допомогою сполучників «як, мов, немов, ніби, наче» і зосереджують увагу на домінуюльній ознаці. Деякі порівняння створені під впливом літературної традиції, але це не позбавляє їх яскравої поетичної індивідуальності, наприклад, «занімів, *мов скляний*» [4, с. 69], «легко, *мов подих*, цвітуть жасмини» [4, с. 63], «хата, *немов тюрма*» [4, с. 52]. Деякі надзвичайно лаконічні: «душа, як *жінка*, *наревлась і спить*» [4, с. 113],

«кожен порух страшний, *мов утеча*», «літо м'яко-вечорово, *мов ріка*» [4, с. 146], «Коли любов солодка, *як меду?*» [4, с. 21], «крізь сніг обличчя – біле, *мов з ікони*» [4, с. 180].

Більшість порівнянь поета оригінальні: «у небі хмарки, *мов орлине пір'я б'ється*» [4, с. 31], «рвучи подошви, *як старий пергамент*» [4, с. 27], «опік його, *мов цвітом жаливи*» [4, с. 160], «моя рука, *немов осінній лист*» [4, с. 151], «і вітер шастав, *мов лис*» [4, с. 173]. Розгорнуті порівняння Михайло Шевченко використовує з метою створення більш складного образу, тому у їх складі наявні й інші тропи, наприклад, епітети, метафори: «В цей лютий час, де вже й душа в удавці, *як птаха знята з голубих висот*» [4, с. 42], «*Мов руки зламавши в ключицях, проплив журавлиний ключ*» [4, с. 58], «Пірне в пучину, топлячи й мене, *отож, як сонце красне морем котиться*» [4, с. 81].

Найбільш уживаним тропом майже кожного поета є епітети, стилістична функція яких полягає в тому, що вони можуть зобразити предмет із несподіваного боку, індивідуалізувати його ознаку, викликати певне ставлення до описуваного. У творчості М. Шевченка наявні й епітети психологічного сприймання, і кольористичні епітети, і епітети-неологізми. Так, кольористичні епітети є полісемантичними і використовуються в прямому та переносному значеннях. Наприклад, «гойда під місяцем свій *золотий горіх*» [4, с. 157], «Димаря просвістний чок... *Білий дим*... І язичок *синім мітить білий берест*» [4, с. 161].

Епітети психологічного сприймання зосереджують увагу на певній домінувальній рисі персонажа, його психологічному стані: «І місяць, *намертво виштитий* спогадом – по зимі» [4, с. 52], «Не вертатись по тих дорогах *макоцвітній* твоїй весні» [4, с. 62].

Поетичні неологізми

Михайла Шевченка

Вдається М. Шевченко і до використання поетичних неологізмів. Нові образи створюються на основі ритмізованих слів-словосполучень, у яких друге слово посилює, доповнює перше, розкриває його значення, наприклад, «двоєкриляно», «терпко-холодно», «трагічно-зболена», «яблукастий», «пекуче-сонячна», «м'яко-вечорово» тощо.

Колоративи

Щодо колоративів, то поет зосереджує увагу саме на таких, як білий, сірий, золотий, срібний, чорний, зрідка червоний, синій, блакитний, рожевий, русий, зелений.

Наприклад, білий колір, сакральний для всіх культур, використовується й у прямому значенні, для позначення номінативного опису предмета («Знову ступлю мимо білої хати»), і з традиційною семантикою – як постійний епітет із значенням чистого, непорочного: «Що ж воно буде, як снігом білим всипне все й занесе» [4, с. 63], «Туга й жага, й на акації біла росинка» [4, с. 129].

Прикметник «білий» сполучається також з іменниками «птаха», «лебідь», які є традиційно священними птахами і символізують чистоту і величну красу, вірність кохання: «Я пускаю птаха білого за гору... І ні слова, і ні словечка про зраду» [4, с. 111], «Я облетів тут лебедем білим» [4, с. 63]. Деякі символи поет переосмислює, урізноманітнює їх значення, зокрема, «білі руки». Якщо традиційно це словосполучення означає лінощі, то для поета вони є окрасою жінки: «Зухвало білі руки подала: – Цілуй!».

Зі словом «птаха» поєднується у поезіях сірий колір: «Однак прилечу до тебе сірим птахом», який вважається нейтральним, проте якщо в образі сірого птаха поет уособлює себе, то підкреслює стриманість і гнучкість у стосунках, готовність до компромісу.

Різноманітні асоціації із золотим кольором у Михайла Шевченка пов'язані із символом жіночої краси («Цілую ці *коліна золоті*» [4, с. 49]), духовного багатства («летіти на свій жертковий *золотий огонь*» [4, с. 48]), проте завжди з позитивним значенням, навіть якщо це символ розлуки: «Наша *золота осінь*» [4, с. 152].

Створення контексту

Спіраючись на традиційний образ срібного як саява, поет створює таке контекстуальне оточення, у якому слово збагачується новими значеннями й емоційними відтінками, наприклад, «І я стою вночі з чужою скрипкою. І не знайду у неї лад. Вона ж тонка – уся з *душею срібною*» [4, с. 80]. Срібний колір асоціюється із чистотою, гармонією, премудрістю. Інші значення, зокрема, відтінки надзвичайного, урочистого формуються у поєднанні з лексемами «небо», «місяць», «мла», «птаха»: «І сонцю не хотілося вставати, І нас оберігала *срібна мла*» [4, с. 48], «Однак прилечу до тебе *сірим птахом* з лиману» [4, с. 108]. Для підсилення емоційного ефекту митець використовує складні відтінки срібного, як наприклад, «Цвітуть магнолії – вони ж удома! Вечірне море *срібно-золоте*» [4, с. 34]. Полюбляє Михайло Шевченко поєднувати ці поняття і не тільки у прикметниковій формі: «Ось під ними плесо закипіло. Скрики й зойки – *срібне й золоте*» [4, с. 71]. «Підходить він, *зухвалець срібноскронний*, і їй вдягає *золоту корону*» [4, с. 153].

Стилістично увиразнюють вірші М. Шевченка питальні речення, як, наприклад, у поезії «З походу»: «Ти молилась на ніч? І боліла душа? І питала у Господа, де ж?». За окремими зовнішньо простими, неповними реченнями – ціла буря почуттів, багатопланові асоціації, формально виражені й приховані, тому невеликий за розміром вірш набуває симфонічного звучання.

На мелодійне звучання поезій впливають евфонічні чергування (у – в – ув – вві – вві), завдяки чому створюються легкість, невимушеність, і, звичайно, ритм, наприклад,

«Останній вогник догорів. І я берізьку *ув* обіймах» [4, с. 98], «І глибоко хлопці зітхають *у* сні, і чую: дівчата заплакали *в* сні» [4, с. 126]. Приємному звуковому оформленню тексту, усуненню одноманітності граматичних форм сприяють чергування паралельних форм дієслів «ся – сь», «ти – ть» тощо, зо-крема, «Не треба буде воскресати *в*друге, щоб знову в Бога вимолить тебе» [4, с. 19], «Раптом зупинюся на світанні – солов'ї втопились в морі сліз» [4, с. 20].

Стилістичним настановам слугують і лексико-синтаксичні повтори або структурно однакових речень, як наприклад,

Можна! Усе тобі можна! Усе тобі можна
Мучить мене і сміятися можна безбожно...

Можна. І мушу прощати. Опівночі зносити мушу.

Можна всміхатися хтиво і плакатись іншим,

Можна знімати з коня і підносити піших [4, с. 75];

або одних і тих самих сполучників, часток, модальних слів: «Де скіфської могили стертий шпиль... Де битий шлях пліткарок розпазілих... Де тиха музика вечірньої води... [4, с. 132];

І боліла душа?

І боліла, боліла, боліла.

І питалася, де я?

І питала у Господа, де ж?

І гриміли мечі [4, с. 99];

Може, змиє поміж нами полинів пекучий щем?

Може, серце ще відпустить погуляти в зорепадь...

Може, очі, може в очі пролетить зоря між нас [4, с. 104].

Стилістика речень

Питальні речення, особливо риторичні, у віршах поета є засобом збудження уваги, надають текст відтінок довірливості: «Чому ж ви летите у хорі голосінь, земна моя, солодка і пречиста?» [4, с. 160], «Чому моя любов така трудна?» [4, с. 151], «Де це так гримлять підкови, де так люто коні б'ють?» [4, с. 123], «Що ж воно буде, як снігом білим всипле все й занесе?» [4, с. 63]. Окличні речення, зокрема, їх інтонація, допомагають встановленню контакту зі співрозмовником: «Лети, моє серце, нічим у житті не тавроване, допоки твій час!» [4, с. 117], «Господи, як солодко! До млості. Господи, як ніжно! До плачу» [4, с. 169], «Це погоня, чуєш, це погоня, а любові, милий мій, нема!» [4, с. 178], «Як це люблю, як це легко: вдвох – під гору! Як це п'яно – вдвох з тобою на горі!» [4, с. 31].

У загальний пісенний лад поезій легко вливаються односкладні й еліптичні речен-

ня, які передають динамічність, схвильованість: «Ось тому – не треба лоску й бурштинових чаш медів. *Якось солодко. Та тоскно. А не світло, як тоді*» [4, с. 72]: «І ще ця пекуча цифра прямо до серця прилипла – номер твого вагона. *А так – нічого нема!*» [4, с. 88];

Я сказав:

Зупинись, там нема

Ні гіркот, ні печалі.

Там каміння і вічна зима...

Я ще далі [4, с. 73].

Висновки

Отже, у відтворенні інтимних почуттів серед поетів першого повоєнного покоління у Михайла Шевченка «немає суперників», адже його ліричні вірші – «це алмаз із безліччю граней. Це свято, полон, шаленство, наслання, сон, чаклунство. Це самозречення і відчай, втіха й смуток, шал пристрасті і безмежжя ніжності, сили, викликані співзвучністю двох душ, що летять назустріч одна одній», за словами учителя СШ № 24 м. Києва Світлани Григорівни Шевченко [7]. Читаючи ліричні вірші Михайла Шевченка, ми змогли долучитися до пізнання художніх таємниць поета, зачаруватися його душевною відкритістю, творчою індивідуальністю, яка не може не полонити нас.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакуменко О. *Поетичний рушник Михайла Шевченка* / О. Бакуменко // *Літературна газета*. – 2012. – № 2.

2. Семенов О. «За обрієм слова...»: Штрих до портрета Михайла Шевченка як мовної особистості / О. Семенов // *Українська література в загальноосвітній школі*. – 2008. – № 7/8. – С. 56–59.

3. Ткач М. «Я вільно і чисто несу свою душу» / М. Ткач // *Сіверян: літопис*. – 1999. – № 3. – С. 149–155.

4. Шевченко М. В. *Вибрані твори : у 3 т. / М. В. Шевченко*. – К. : ПТФ «Просвіта», 2007. – Т. 1 : *Я і час : Інтим. лірика / передмова Б. Олійника, післямова Ф. Польового*. – 192 с.

5. Шевченко М. В. *Вибрані твори : у 3 т. / М. В. Шевченко*. – К. : ПТФ «Просвіта», 2007. – Т. 2 : *Час і Я : Громадян. лірика / післямова М. Кудрявцева*. – 224 с.

6. Шевченко М. В. *Вибрані твори : у 3 т. / М. В. Шевченко*. – К. : ПТФ «Просвіта», 2007. – Т. 1: *Час поза мною / передмова С. Гальченка, післямова М. Шевченка*. – 240 с.

7. Шевченко С. *Конспект уроку в 10 класі. Творчість Михайла Шевченка / С. Шевченко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ipro.org.ua/files/Информация_для_Шевченко.doc*.

Цитувати: Халчанська О. В. «Мені нема суперника у світі»: мовностилістичний аналіз інтимної лірики Михайла Шевченка // О. В. Халчанська // *Постметодика*. – 2015. – № 3. – С. 43–48.

© О. В. Халчанська, 2015. Стаття надійшла в редакцію 9.20.15 ■